

Osobine ličnosti u odnosu između pasa i njihova vlasnika

Kostančar, Valentina

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:489025>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-27**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Preddiplomski jednopredmetni studij psihologije

Valentina Kostančar

Osobine ličnosti u odnosu između pasa i njihova vlasnika

Završni rad

Mentor: doc. dr. sc. Dino Krupić

Osijek, 2023.

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za psihologiju

Preddiplomski jednopredmetni studij psihologije

Valentina Kostančar

Osobine ličnosti u odnosu između pasa i njihova vlasnika

Završni rad

Društvene znanosti, psihologija, opća psihologija

Mentor: doc. dr. sc. Dino Krupić

Osijek, 2023.

Prilog: Izjava o akademskoj čestitosti i o suglasnosti za javno objavljivanje

Obveza je studenta da donju Izjavu vlastoručno potpiše i umetne kao treću stranicu završnog odnosno diplomskog rada.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravio te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 12.9.2023.

 Valentina Košančar 0122236019
ime i prezime studenta, JMBAG

SADRŽAJ

Uvod	2
Kratka povijest odnosa pasa i ljudi	3
Uloga osobina ličnosti vlasnika	5
1.1. Postoje li zaista “Dog people”?	6
1.2. Zadovoljstvo psom	7
1.3. Vlasnici rizičnih pasmina	8
1.4. Udomitelji	9
Utjecaj pasa na raspoloženje čovjeka	11
1.5. Pas: čovjekov najbolji prijatelj	11
1.6. Usamljenost	12
1.7. Depresija i anksioznost	13
1.8. Stres	13
Osobine ličnosti pasa	14
1.9. Velike četiri osobine ličnosti pasa	15
1.10.	S
tabilnost osobina ličnosti	16
Uloga pasa	17
1.11.	P
si kao terapijski psi	17
1.12.	P
si kao policijski, vojni i psi tragači	18
Zaključak	19
Literatura	20

Osobine ličnosti u odnosu između pasa i njihova vlasnika

Sažetak

Ličnost se definira kao skup psihičkih osobina i mehanizama unutar pojedinca koji su organizirani i relativno trajni, a utječu na interakcije i adaptacije pojedinca na intrapsihičku, fizičku i socijalnu okolinu. Iako se pojam osobina ličnosti uglavnom odnosi na jedinke ljudske vrste, sve je češća primjena ovog pojma i u životinjskome svijetu, posebice psećem. Temeljna razlika u osobinama ličnosti čovjeka i pasa je njihov broj. Dok se za ljude obično navodi *velikih pet*, kod pasa još uvijek nije određeno jesu li prisutne četiri ili više velikih osobina ličnosti. Od davnina vrijedi izreka kako je pas čovjekov najbolji prijatelj, a to ni ne čudi s obzirom da odnos psa i čovjeka seže u daleku prošlost. Čovjek je psa pripitomio, naučio ga kako slušati i izvršavati naredbe. Zauzvrat je, osim pomoći, dobio vjernog člana "čopora". Osim kao pratnja u lovu ili kao čuvari od neznanaca, psi su danas uglavnom kućni ljubimci, a nerijetko ih njihovi vlasnici smatraju članovima svojih obitelji. Novija istraživanja sve jače potvrđuju da odnos između psa i njegovog vlasnika nije nastao slučajno. Poznato je kako osobine ličnosti čovjeka igraju važnu ulogu u odabiru i preferencijama pasa kao i da *velikih četiri* koje psi posjeduju utječu na raspoloženje čovjeka. Upravo je to razlog zašto netko voli manje, a netko veće pasmine, kao i zašto netko bira aktivnije, a netko manje aktivne pse. U konačnici, osobine ličnosti su razlog zašto netko voli više, a netko manje ove životinje.

Ključne riječi: osobine ličnosti, psi, big five, big four, utjecaj pasa, odnos vlasnika i psa

1. UVOD

Što se ljude dulje proučava sve je lakše uočiti različitosti i posebnosti među pojedincima. One su dio onoga što zovemo ličnost (Burger, 2014). Predmet istraživanja u području ličnosti je spomenuta razlika koja dvije jedinke čini drugačijima: zašto se neki ljudi kreću u velikim krugovima ljudi dok su drugi sami; zašto se neke osobe boje novih iskustava, dok ih druge neprestano traže; zašto određeni ljudi biraju određene pasmine i koja je svrha posjedovanja psa za svakog od njih, kao i brojna druga pitanja. Ovim završnim radom nastoji se, između ostalog, pružiti odgovor na posljednja dva pitanja.

Čovjek i pas (tada vuk) stvorili su vezu koja traje preko 10.000 godina (Miklósi, 2014). Čovjek je uvidio sve što mu vuk može pružiti, a vuk je prihvatio čovjekovo društvo i odlučio mu biti vjerni pratitelj u lovu, čuvanju naselja kao i igri i odgoju djece. S vremenom je čovjek odlučio stvoriti vrstu koja će mu garantirano biti vjerna i odana i u tome je i uspio razmnožavanjem samo onih jedinki vukova za koje je smatrao da su odane, poslušne i socijalizirane u društvu ljudi. Tako je nastala prva pripitomljena životinja koju danas nazivamo psom (Miklósi, 2014). Iako je čovjek oduvijek uz sebe imao psa, danas su podijeljena mišljenja oko toga tko čini najvjernijeg ljubimca, a glavni suparnik psima su mačke. Tako se danas sve više ljudi naziva *“dog/cat” people*. Iako postoje kontradiktorni rezultati, većina istraživanja pokazuje da se ove dvije skupine ljudi razlikuju u svojoj srži, tj. ličnosti (Alba i Haslam, 2015). Kada se govori o osobinama ličnosti najčešće se spominje velikih pet: emocionalna stabilnost, ekstraverzija, ugodnost, savjesnost i otvorenost prema iskustvu. Ekstraverzija se pokazala prediktorom ljubitelja pasa, a neuroticizam prediktorom ljubitelja mačaka (Gosling i sur., 2010). S obzirom na izraženost pojedinih crta ličnosti, vlasnici iskazuju različito zadovoljstvo svojim psom. Na zadovoljstvo vlasnika psom utječu osim osobina ličnosti vlasnika i osobine ličnosti psa, a najveće zadovoljstvo je uočeno kod pasa i vlasnika čije su osobine ličnosti kompatibilne tj. podudaraju se. Također se pokazalo da vlasnici visokorizičnih pasa pokazuju značajno više društveno nepoželjnih obrazaca ponašanja, a takva spoznaja može koristiti kao upozorenje u radu s takvim tipom ljudi (Herwijnen i sur., 2018). Osobine ličnosti, osim što značajno utječu na preferenciju i odabir pasa, od pomoći su i u postupku eliminacije i odabira potencijalnih udomitelja pasa iz azila i udruga.

Iako ljudi i njihove osobine ličnosti određuju smjer odnosa vlasnika i psa, one nisu jedino što utječe na ovu vezu. Psi značajno utječu na raspoloženje čovjeka. U trenucima

sreće, ali posebice tuge, čovjek se okreće svome ljubimcu i traži utjehu u njemu. Ove životinje mogu imati

značajni utjecaj u stresnim situacijama, regulaciji emocija, stanjima depresije i anksioznosti (Phelps i sur., 2008). Za vlasnike pasa, manja je vjerojatnost da će se osjećati usamljeno. Ipak, svaki pas je jedinstvena jedinka iako naočigled jednaka svakom drugom psu. Ono što pse razlikuje jednog od drugog nije samo veličina, oblik njuške ili boja dlake. Naprotiv, psi se poput ljudi razlikuju i po osobinama ličnosti.

Još uvijek postoje nesuglasice oko broja glavnih osobina ličnosti kod pasa. “*Big four*” ili velikih četiri jedan je od naziva za skup četiri glavne osobine ličnosti uočenih kod pasa. To su: prijateljski raspoloženi, aktivni, poslušni i emotivni (Wahlgren i Lester, 2003). Čini se da se osobine ličnosti kod pasa vežu uz određene faktore poput agresije, pasmine (mješanac/čistokrvni), dobi i broju završenih tečaja. Usprkos tomu, u istraživanju Kwana i suradnika (2008) pokazalo se kako ljudi donose prosudbe o ličnosti psa uglavnom na temelju izgleda psa. Oblik ušiju i boja krzna pokazali su se ključnima u promišljanju o pasjoj ličnosti. Ono što je važno spomenuti jest da kada se govori o ličnosti pasa govori se o relativno stabilnom konstruktivnom kroz vrijeme. U nekoliko studija (Svartberg, 2007) dobiveni su rezultati koji upućuju na postojanje individualnih razlika u pet specifičnih osobina: razigranost, sklonost potjeri, društvenost, znatiželja/neustrašivost i agresivnost, kao i odvažnost bile su dosljedne tijekom vremena u ponovljenim testovima. Agresivnost se u nekim istraživanjima opisuje kao stabilna osobina u različitim situacijama, dok se u nekim drugim opisuje kao osobina ovisna o načinu izazivanja podražaja. Izgleda da je stabilnost pasjih crta ličnosti prisutna i prije početka pripitomljavanja vukova.

Danas psi imaju razne uloge. Osim kućnih ljubimaca, oni su pomagači u policiji, vojsci, terapiji, traganju, sportu. Jasno je da svaki pas nije jednako sposoban za svaku aktivnost stoga je potrebno razumijevati koje pasmine su najprikladnije za koji dio aktivnosti/situacija/posla. Nekoliko je kategorija po kojima se ispituju sposobnosti vojnih/policijskih i pasa tragača, a sve kategorije se odnose na fokus prema nekom objektu ili nekoj aktivnosti (Ensminger, 2011). Za terapijske pse važna je stabilnost osobina nježnosti i mirnoće u različitim situacijama. Terapijski psi ne smiju pokazivati znakove agresije, a neophodna je najviša razina poslušnosti (Glenk, 2017).

2. KRATKA POVIJEST ODNOSA PASA I LJUDI

Fosili iskopani u Kini ukazuju na suživot *Homo erectus pekinensis-a* i vukova kroz dijeljenje vremena, prostora, hrane i smještaja prije više od 500.000 godina. Iako su *Homo erectusi* lovili plijen i jeli meso, istraživači pretpostavljaju kako je 60-80% prehrane ovih lovaca bilo biljnog porijekla. Ono što definira čovjekove pretke modernim ljudima je razvijeniji i širi bazalni korteks. Ovakav razvoj mozga doveo je do ljudskog ponašanja, etičkih i društvenih uključivanja i udruživanja te formiranja ličnosti. Iako su se ljudi razvijali i počeli formirati skupine od 25 muškaraca, žena i djece i dalje su u najvećoj mjeri konzumirali hranu biljnog porijekla (Coppinger i Coppinger, 2002).

Lovci-skupljači na životinje su gledali kao bića koja posjeduju kulturu i navike drugačije od čovjekovih. U samim počecima kada je čovjek pokušavao pripitomiti gotovo sve životinje, potreba za pripitomljavanjem i posjedovanjem bila je izražena u jednakoj mjeri kao i potreba za lovom na njih. S obzirom da čovjek po svojoj prirodi nije lovac, nerijetko bi uzimali lov životinja mesoždera, učeći ih kako ih zaštititi i vratiti im plijen (Morey, 1994). Ovi se lovci- skupljači nisu okrenuli niti jednim drugim životinjama nego vukovima i afričkim divljim psima. Objašnjenje ovakvog odabira nalazi se u načinu života ovih mesojeda. Ono što je bilo zajedničko vukovima i ljudima jest lov u skupini kako bi uhvatili plijen mnogo veći od njih samih, kao i razlog lova na veliki plijen: kako bi cijelom čoporu osigurali dovoljno hrane za nekoliko dana (Coppinger i Coppinger, 2002).

Iako komunikacija između ljudi i vukova nikada nije bila jednaka, iznenađujuće su se dobro slagali. Neverbalni znakovi, poput izgleda njuške, položaja repa, pogleda, pomicanja ušiju, i cjelokupni stav tijela, znakovi su kojima su ove životinje nastojale prenijeti ljudima svoje raspoloženje i namjere, a ljudi su ih u većini slučajeva uspješno tumačili. S druge strane, vukovi poput ljudi posjeduju asocijativne misli te imaju izraženu potrebu za kretanjem (Miklósi, 2014). Društvena struktura njihova čopora kao i njihove navike brige za mladunčad vrlo su slične onima u ljudskim grupama. Kao rezultat toga, ljudi su počeli "udomljavati" mladunčad vukova koja su iz nekog razloga bila ostavljena ili koju su oni ili njihova djeca pronašli u jazbinama tijekom potrage za novim teritorijem (Morey, 1994). Žene su bile zadužene za brigu o mladunčadi vuka, a odgajale su ih gotovo isto kao i vlastitu djecu. Ne čudi činjenica da su takvi vukovi često predstavljali društvo najmlađim članovima plemena. Tako je vuk naučio da mu je dom malo naselje, a ne šuma, naučio je lajanjem upozoravati ljude ukoliko je osjetio da je opasnost prisutna, jednako kako bi upozoravao svoju vrstu kada bi se nepoznata jedinka pojavila u jazbini. Ipak, u

situacijama nestašica hrane ili ako je trebalo umiriti duhove, ljudi bi žrtvovali i pojeli vuka.

Također, ukoliko se vuk pokazao nezahvalnim, bio bi otjeran ili ubijen (Coppinger i Coppinger, 2002).

Najdruštvenije i najmanje agresivne jedinke bili su oni vukovi koji su postajali pitomiji te se zadržavali po naseljima. Kroz parenje i slobodno kretanje oko naselja s različitim životinjama, pripitomljeni vukovi su s vremenom stvorili populaciju s visokom općom razinom društvenosti, poznatu kao vučji čopor kućnih ljubimaca. Vučji izgled i ponašanje ostali su nepromijenjeni s obzirom da su se razmnožavali bez ljudske prisile te imali omogućeno slobodno kretanje (Morey, 1994).

Kraj paleolitika označava veliku evoluciju čovječanstva. Čovjek je proizveo luk i strijelu, naučio je loviti ribu, naseljavao puno veća područja, sagradio je kuće od raznih prirodnih materijala. Također, razvijeni su prikladniji načini skladištenja vode, hrane, ogrijeva. Jednako važno, ovi ljudi su pripitomivši vuka stvorili prvu potpuno pripitomljenu životinju (Coppinger i Coppinger, 2002). To znači da je čovjek više nego priroda utjecao na evoluciju i razmnožavanje ovih životinja. Nakon nekog vremena, plemena su počela uzgajati vučjake. Agresivni, previše plašljivi i nesocijalizirani vučjaci nisu uzgajani, što je povećavalo vjerojatnost da će se buduće generacije lako socijalizirati (Miklósi, 2014). Ljudima je u interesu bilo proširiti pleme pouzdanim životinjama, a vukovi-psi su tražili sigurnost i zajednicu. Svojom brzinom i agilnošću psi su lako mogli svladati ptice, medvjede i ostale sisavce puno veće od njih. Također su zaštitili naselje od pljačkaša. Križanjem se razvio različiti fenotip pasa (Morey, 1994). Tako su nastali manji i veći psi, s različitim oblikom njuške i ušiju. S vremenom su ljudi počeli mijenjati pse za neku drugu robu ili ih poklanjati na raznim proslavama. Osim što su lovili i ponekad bili večera, psi su ljudima značili sigurnost od vanjskih prijetnji, pomoć u održavanju naselja čistim, a krznom su grijali i štitili ljude od hladnoće dok su najmlađima bili partneri u igri (Miklósi, 2014). Zbog svoje prilagodljivost različitim vremenskim uvjetima, kao i sposobnošću pronalaska puta kući bez obzira na uvjete, psi su u nekim kulturama postali psi vodiči, spasilački psi ili psi u policiji, vojsci kao i terapiji (Glenk, 2017).

3. ULOGA OSOBINA LIČNOSTI VLASNIKA

Ličnost se kao konstrukt najčešće povezuje s ljudskom vrstom, ali u posljednje vrijeme sve se više istražuje i ličnost pasa. U odnosu pasa i vlasnika, vlasnik je jedan od

“ulagača” u budućnost

i kvalitetu odnosa. Uočene su određene karakteristike među vlasnicima različitih pasmina, ali i između drugih životinjskih vrsta.

3.1. Postoje li zaista “Dog people”?

Na društvenim se mrežama često vode rasprave oko toga tko je bolji ljubimac, psi ili mačke. Postoji opravdano objašnjenje za to s obzirom da ovaj fenomen ima svoje korijene u kulturološkom uvjerenju koje se do danas održalo, a to je vjerovanje da vrsta kućnog ljubimca s kojom osoba ostvari najveću povezanost govori nešto o osobnosti te osobe. S vremenom je nastala podjela između ljubitelja ovih životinja pa se tako ljubitelji pasa nazivaju “*dog people*”, a ljubitelji mačaka “*cat people*” (Gosling i sur., 2010). Osim vlasnika kućnih ljubimaca sve se češće i osobe koje nemaju i/ili ne namjeravaju imati kućnog ljubimca opredjeljuju za jednu od ove dvije životinje.

Postoji mogućnost da su stvarne i percipirane razlike između ove dvije vrste životinja uzrok opredjeljenju ljudi u psima ili mačkama. Psi i mačke pokazuju različita ponašanja karakteristična za njihovu vrstu, a razlog tomu je život njihovih predaka. Preci pasa i mačaka nastanili su i evoluirali u različitim ekološkim sustavima, što je za posljedicu imalo razvoj različitih osobnosti kao i razvoj drugačijih fizičkih i potencijalno psihičkih potreba. (Gosling i Bonnenburg, 1998).

Ono što karakterizira ljubitelje pasa i ljubitelje mačaka razlikuje se od izvora do izvora. Po nekima, ljubitelji pasa opisuju se kao odane, izravne, ljubazne, vjerne, uslužne i timske igrače, a ljubitelje mačaka kao graciozne, suptilne, neovisne, inteligentne, promišljene i tajanstvene osobe (Gosling i sur., 2010). S druge strane, Edelson i Lester (1983) sugeriraju da nazivi „ljubitelji pasa” i „ljubitelji mačaka” pružaju drugačije načine izražavanja maskulinih i femininih osobina. Također, uočene su određene razlike u osobinskim karakteristikama ova dva tipa ljudi pa tako npr. ljubitelji pasa pokazuju izraženiju crtu ekstraverzije, savjesnosti i ugodnosti dok su manje skloni neuroticizmu i otvorenosti prema iskustvima nego što je to slučaj s ljubiteljima mačaka (Gosling i sur., 2010).

Nekoliko je istraživanja koja se bave istraživanjem osobina ličnosti pri odabiru kućnog ljubimca. Tako su npr., Edelson i Lester (1983) svojim istraživanjem dobili rezultate koji pokazuju da ekstraverzija predviđa sklonost psima kod muškaraca. Nadalje,

sklonost psima može se predvidjeti faktorima muškosti i neovisnosti, dok nije pronađena povezanost između dominacije i preferencija jednom od ova dva tipa životinja (Perrine i Osbourne 1998). S druge pak strane Kidd

i Kidds (1980) izvještavaju kako niska dominacija upućuje na preferenciju mačaka te da su agresivnost i manje neprijateljski nastrojen stav jedni od faktora koji kod muškaraca predviđaju sklonost prema psima. Izražena autonomija kod muškaraca prediktor je ljubitelja mačaka (Bauer i Woodward, 2007).

3.2. Zadovoljstvo psom

Često se psi uzimaju kao kućni ljubimci zbog potrebe za društvom (Albert i Bulcroft, 1998), a s obzirom da psi žive s ljudima duže od bilo koje druge pripitomljene životinje (Serpell, 1995) ne čudi činjenica da mnogi svoje pse smatraju članovima obitelji. Iako se svake godine mnogi ljudi odluče za pse kao kućne ljubimce, većina njih nakon određenog perioda, kada pas odraste, shvati da to nije ono što oni žele, da se ne mogu nositi s tom odgovornošću pa kućni ljubimci često postaju lugalice na ulicama ili stanovnici azila. Godišnje se napusti oko šest do osam milijuna pasa (Miklósi, 2014). Takve su situacije često posljedica nezadovoljstva vlasnika psom i načinom življenja s novim ljubimcem.

Neki istraživači smatraju kako je kompatibilnošću osobina ličnosti psa i njegova vlasnika moguće predvidjeti koliko će vlasnik biti zadovoljan svojim kućnim ljubimcem (Curb i sur., 2013). Neka od najčešće spomenutih ponašanja pasa koja često dovode do nezadovoljstva vlasnika svojim psom su pretjerano lajanje, hiperaktivnost, uništavanje kućanstva, bježanje, neposlušnost i neslaganje s drugim psima (Mondelli i sur., 2004). Osim navedenih potrebno je još spomenuti i zdravstvene probleme psa, nedostatak vremena za životinju, osobne ili obiteljske razloge, konflikte između više kućnih ljubimaca, nedovoljan prostor u kući/stanu, agresivno ponašanje i alergije na dlaku. Četiri karakteristike psa imaju presudnu ulogu u predviđanju zadovoljstva vlasnika psom: sklonost dijeljenja resursa, ljubav prema trčanju, vjerojatnost destruktivnog ponašanja i sposobnost slaganja s drugim psima (Ley i sur., 2008).

Istraživanja pokazuju konzistentne rezultate kada se proučava utjecaj kompatibilnosti osobina ličnosti između psa i vlasnika na zadovoljstvo vlasnika psom. Gosling i Vazire (2002) sugeriraju kako je identifikacija osobine ličnosti kod pasa moguća, a Palmer i Custance (2008) idu korak dalje te iznose podatke da upravo osobine ličnosti u pasa imaju utjecaj na kvalitetu njihovog odnosa s ljudima. Na primjer, ljudi s

aktivnim životnim stilom obično preferiraju aktivne pse, a kreativni pojedinci uživaju u posebnim aktivnostima sa svojim psima. Također, podudaranje pasa i vlasnika vidljivo je i u destruktivnim radnjama (Curb i sur., 2013). Ova saznanja su od velike

važnosti jer ukoliko se može predvidjeti zadovoljstvo budućeg vlasnika s potencijalnim kućnim ljubimcem na temelju podudaranja osobina ličnosti, mogao bi se uvelike smanjiti broj pasa lutalica.

3.3. Vlasnici rizičnih pasmina

Svake godine u Sjedinjenim Američkim Državama zabilježi se preko 4.5 miliona ugriza pasa (Barnes i sur., 2006). Iako svaki pas potencijalno može pokazivati ovakav oblik ponašanja postoje pasmine kod kojih su ugrizi učestalija pojava u odnosu na neke druge. Takve pse smatra se visokorizičnim psima, a ukupno šest pasmina spada u ovu skupinu pasa: akite, chow-chow, dobermani, pit bull-ovi, rottweiler-i te mješanci vučjaka (Club, 2013).

“Psi su ogledalo svojih vlasnika”, izreka je koja se često može čuti u krugovima ljudi koji svoj prostor i vrijeme dijele s ovim životinjama. Stoga je potpuno opravdano postaviti pitanje jesu li vlasnici visokorizičnih pasmina prema svojoj ličnosti drugačiji od vlasnika drugih pasmina ili ljudi koji nemaju pse? Jedno od prvih znanstveno utemeljenih istraživanja provedenih na ovu temu je ono koje su proveli Podberscek i Serpell (1997) uspoređujući agresivne i neagresivne engleske koker španijele (nisu visokorizični psi) s dispozicijama njihovih vlasnika. Istraživanjem je otkriveno da su vlasnici agresivnih koker španijela bili značajno više napeti, sramežljivi, nedisciplinirani i emocionalno manje stabilni u usporedbi s vlasnicima manje agresivnih koker španijela. Pretpostavlja se kako ponašanja anksioznog, napetog i neurotičnog karaktera u vlasnika mogu utjecati na njihove ljubimce koji postaju agresivniji ili pokazuju obrasce nepoželjnog ponašanja karakteristične ponašanjima vlasnika (Podberscek i Serpell, 1997).

Novije istraživanje koje su proveli Schenk i suradnici (2012) za cilj je imalo ispitati povezanost vlasništva visokorizičnih pasa i karakteristika vlasnika. Točnije, istraživače je zanimalo hoće li se među studentima vlasnicima visokorizičnih pasa pojaviti posebni obrasci kriminalnog mišljenja, životnih odluka i stilova i osobina ličnosti uspoređujući ih sa vlasnicima drugih pasmina i ljudima koji nemaju ljubimce. Njihovo je istraživanje pokazalo da vlasnici visokorizičnih pasa pokazuju značajno više (u odnosu na vlasnike drugih pasmina i osobe bez pasa) antisocijalnog ponašanja, češće sudjeluju u fizičkim sukobima, kao i da češće konzumiraju marihuanu te imaju veću vjerojatnost da su u prošlosti bili pritvoreni (Schenk i sur., 2012). Nadalje, vlasnici visokorizičnih pasmina imaju sklonije stavove koji podržavaju kriminalno ponašanje (Schenk i sur., 2012).

Sukladne rezultate dobili su i Barnes i suradnici (2006) čije istraživanje pokazuje kako će se vlasnici visokorizičnih pasmina vjerojatnije i lakše upustiti u niz

kriminalnih radnji. Takvi pojedinci imaju izraženiju crtu neuroticizma, ali se nalaze nisko na savjesnosti (Corff i Toupin, 2009). Ovome u prilog ide i istraživanje Ragatza i suradnika (2009) kojim se potvrdilo da vlasnici visokorizičnih pasa pokazuju različite crte ličnosti u odnosu na vlasnike drugih pasa i one koji nemaju pse, dok se vlasnici drugih pasmina i osobe bez pasa ne razlikuju po osobinama ličnosti.

S obzirom na dosadašnje spoznaje, vlasništvo visokorizičnog psa može služiti kao indikator različitih antisocijalnih ponašanja. Dakako, ovim rezultatima se treba pristupiti s oprezom s obzirom da su neke medijatorske varijable mogle utjecati na ovakve rezultate. Primjerice, najagresivnijima među psima pokazali su se nesterilizirani mužjaci u usporedbi s agresivnim steriliziranim mužjacima i ženkama. Također, važan faktor mogla bi biti količina i jačina kazne (posebice fizičke) koju vlasnik primjenjuje prema psu. Pretpostavka je da su psi koji trpe fizičke kazne agresivniji od pasa koji su kažnjeni verbalno ili putem uskrate npr. igračke.

3.4. Udomitelji

Osim kupnje željene pasmine od uzgajivača, sve se više ljudi odlučuje i za udomljavanje pasa koji su gotovo uvijek mješanci različitih pasmina. Svake godine u SAD-u otprilike osam miliona izgubljenih i/ili neželjenih pasa i mačaka završi u skloništima, a polovina njih bude eutanazirana (Tesfom i Birch, 2013). Vlasnici pasa suočavaju se s mnogim odlukama tijekom života njihova ljubimca. Odluke se uglavnom dijele u tri kategorije – stjecanje, potrošnja i raspolaganje. Akvizicija (stjecanje) se definira kao proces donošenja odluke kroz koji potrošač prolazi kada donosi odluku o, u ovom slučaju udomljavanju. Proces donošenja odluke uključuje nekoliko koraka kao što su usvajanje odluke, odluka o odabiru pasmine i odluka o izboru prodavača/uzgajivača/azila (Aylesworth i sur., 1999). U ove procese su također uključene i odluke o potrošnji, a opisuje ih se kao svakodnevne interakcije između potrošača i njihovih kućnih ljubimaca, odluke o načinu prehrane, tjelesnoj aktivnosti, dnevnoj njezi kao i odluke vezane za zdravlje životinje (Aylesworth i sur., 1999). Ubrzo nakon kupnje psa, njegov kavez u uzgajivačnici ili trgovini zauzima novo štene, a s vremenom broj izgubljenih i neželjenih pasa sve više raste. Kao posljedica javlja se sve veći broj pasa u skloništima, udrugama i azilima. Nažalost, odluke o udomljavanju pasa se ne donose često, a upravo te odluke psu mogu spasiti život.

Udomljavanje psa proces je koji se može gledati kroz nekoliko prikaza: ekonomskog, pasivnog, kognitivnog i emocionalnog potrošača (Schiffman i sur., 2013). Iz ekonomske

perspektive potrošač je racionalni donositelj odluka, svjestan svih dostupnih alternativa proizvoda (Gilliland i Bello, 2002). Pasivno gledište opisuje potrošače kao impulzivne i iracionalne kupce. Kognitivnim modelom nastoji se prikazati kako kupci ne mogu donositi savršene odluke, jer nemaju potpuno znanje o dostupnim alternativama proizvoda i zbog toga nastavljaju tražiti informacije i pokušavaju donijeti zadovoljavajuće odluke (Schiffman i sur., 2013). Takve su odluke promišljene, ali nisu savršene. Kroz emocionalni pogled potrošači povezuju osjećaje ili emocije s određenim kupnjama (Mayer i sur., 2000). Udomljavanje pasa odražava kombinaciju kognitivnih i emocionalnih perspektiva (Tesfom i Birch, 2013). Većina udomitelja promišljeno donosi odluku o udomljavanju psa, no određeni broj udomitelja ovu odluku donosi na temelju emocija (npr. Vozač ugleda napušteno štene na autocesti i odluči ga povesti sa sobom).

Prijašnje studije upućuju da ljudi na svoje pse gledaju kao proširenje ili projekciju samih sebe te ih opisuju prema vlastitim terminima (Holbrook i Woodside, 2008). Tijekom interakcije psa i vlasnika ne samo da pas poprima osobine slične vlasnikovima već i vlasnik stječe one slične pasjima (Tesfom i Birch, 2013). Prema tome, ontologija proširenog selfa konceptualizira kućne ljubimce kao posjede koje subjekti koriste za izgradnju osjećaja sebe i predstavljanja tog sebe okolini (Holbrook i sur., 2001). Tako će udomitelji, budući vlasnici psa, imati određene preferencije s obzirom na to je li pas čistokrvni ili mješanac, mužjak ili ženka, mali ili veliki (Lampe i Witte, 2015)). Uzimajući u obzir sklonosti, potencijalni vlasnici stvaraju kriterije kao što su spol, dob, pasmina, veličina i ponašanje (temperament) (Tesfom i Birch, 2013). Upravo spomenuta kategorizacija ima važnu medijatorsku ulogu između samodefinicije udomitelja i izbora psa. Savishinsky (1986) smatra kako je odabir kućnog ljubimca već sam po sebi definicija selfa te da se izbori kućnog ljubimca mogu lako usporediti s odabirom modnog stila. Pretpostavlja se kako vlasnici projiciraju svoj identitet na kućne ljubimce na koje se onda gleda kao na produžetak njihova ega (Hirschman, 1994). Dobar primjer toga su "macho" muškarci koji posjeduju velike i agresivne pse kako bi potvrdili svoju muškost. U ovom primjeru, "macho tip" se identificira sa psom na temelju najmanje tri kategorije: veličine (veliki), ponašanja (agresivan) i spola (mužjak).

Muškarci su skloniji od žena udomiti psa iz skloništa za životinje, udruga ili od vlasnika koji želi pokloniti svog psa. Također, veća je vjerojatnost da će parovi udomiti svoje pse iz azila i slično nego samci ili roditelji. Tri su se faktora pokazala ključna kod potencijalnih udomitelja pasa, a to su ponašanje (temperament) psa, njegova veličina i

starost. Dva najmanje važna čimbenika su spol psa i pasmina (Tesfom i Birch, 2013).
Vlasnikov temperament i spol imaju značajni utjecaj

na kategorizaciju psa i izbor pasmine. Osim toga, vlasnik psa glavni je donositelj odluka pri kupnji i odabiru pasmine psa. Iako ne utječu previše, djeca ipak imaju određenu ulogu pri donošenju prethodno spomenutih odluka. Roditelji uglavnom uključuju svoje partnere u donošenje odluka oko udomljenja. U konačnici, rezultati studije pokazuju da što je vlasnik psa stariji to je spremniji donositi vlastite odluke. Najvjerojatnije objašnjenje ovog otkrića je da što je vlasnik psa stariji, to ima više iskustva s psima (Tesfom i Birch, 2013).

4. UTJECAJ PASA NA RASPOLOŽENJE ČOVJEKA

Sve je više dokaza o utjecaju koji psi ostavljaju na ljudsko raspoloženje. Čovjek je uz psa u situacijama sreće, ali i tuge. Većina pasa proživi za vlasnika ključne trenutke zajedno s njim. Pas razumije čovjekove emocije i nastoji dati što prikladniji emocionalni odgovor svom vlasniku. Stoga ne čudi da psi, osim što pozitivno utječu na vlasnikovu dobrobit, regulaciju emocija, nošenje sa stresnim situacijama, usporavaju razvoj depresije i anksioznosti.

4.1. Pas: čovjekov najbolji prijatelj

S obzirom na dugu zajedničku povijest, pas i čovjek stvorili su čvrsti odnos između ove dvije vrste, a ljubitelji životinja nerijetko naglašavaju da životinje osjećaju ono što i ljudi te da mogu oraspoložiti čovjeka. Postoje dokazi koji idu u prilog ovim pretpostavkama. Život sa psom ima pozitivne utjecaje na zdravlje kod ljudi s niskim tlakom (Allen i sur., 2011), a sve se češće navode i povećane šanse za preživljavanjem tijekom srčanog udara (Friedmann i Thomas, 1995). U posljednjih nekoliko godina sve se više istražuje utjecaj pasa kao kućnih ljubimaca osim fizičke i na psihičku dobrobit. Subjektivna dobrobit, ili sreća, sastoji se od tri komponente: visokog ukupnog životnog zadovoljstva, mnogo pozitivnih emocija i malo negativnih emocija (Diener i sur., 2002). Neki istraživači, poput Cline (2010), pronašli su povezanost između imanja psa i niskih razina depresije, dok neki nisu (Siegel i sur, 1999). Otkriveno je kako ne postoji uvjerljiv dokaz o utjecaju pasa na smanjenje depresije (Gilbey i Tani, 2015). U studijama kojima se ispitivala povezanost sreće i posjedovanja psa dobiveni su kontradiktorni rezultati (Ory i Goldberg, 1983). Na nacionalno reprezentativnom uzorku nisu pronađene razlike između

vlasnika pasa i osoba koje nemaju pse kada su izvještavali koliko su sretni. Također, razlike se ne mogu uočiti ni između vlasnika i ljubitelja pasa i mačaka (Ory i Goldberg, 1983). Ovome u prilog ide i istraživanje Bao i

Schreer (2016) kojim nije pronađena razlika u subjektivnoj dobrobiti između sudionika koji su imali kućne ljubimce i onih koji ih nisu imali. Iako vlasnici kućnih ljubimaca pokazuju veće zadovoljstvo životom nego nevlasnici, te dvije skupine se ne razlikuju značajno po sreći, pozitivnim ili negativnim emocijama. Nadalje, kada se uspoređuju ljubitelji pasa i ljubitelji mačaka, ljubitelji pasa pokazuju značajno veću dobrobit (Bao i Schreer, 2016). Kontradiktorni nalazi mogu se objasniti ne uključivanjem svih komponenata subjektivne dobrobiti u rezultate istraživanja (McConnell i sur., 2011).

Moguće je da na subjektivnu dobrobit utječe vrijeme provedeno s psom, odnosno koliko dugo pojedinac ima psa. Većina ljudi se nakon nekog vremena adaptira tj. navikne na prisustvo psa. Dobar primjer toga su novi vlasnici pasa koji pokazuju najveće uzbuđenje na samom početku tj. tek kada udome psa, a potom se postupno vraćaju na početnu razinu dobrobiti kakva je bila i prije nabavljanja psa. Ovakva pojava naziva se hedonistička prilagodba (Frederick i Loewenstein, 1999). To upućuje na pretpostavku da kućni ljubimci možda ne utječu na ljude jednako (jako) kao i na samom početku njihova odnosa.

4.2. Usamljenost

Tijekom pandemije COVID-19 mnoge zemlje diljem svijeta donijele su zakon o izolaciji kako bi se što prije zaustavila pandemija. Ljudi su gotovo svo vrijeme provodili u svojim domovima izolirani jedni od drugih. Kao posljedica takvog načina življenja, uvelike je porastao broj usamljenih pojedinaca. Usamljenost je jedan od čimbenika rizika za morbiditet i smrtnost (Luo i sur., 2012), a ovaj problem posebno je istaknut kod osoba starije životne dobi. Studije iz različitih dijelova svijeta pokazale su povećanu depresiju i anksioznost, posebice kod žena (Wang i sur., 2020). Suprotno tomu, istraživači Banerjee i Rai (2020) u svome istraživanju pokazali su prisutnu svjesnost kod sudionika. Prisutna svjesnost kod sudionika opisuje se kao sposobnost da se um brine o onome što se događa u sadašnjem trenutku, da ima pozitivnu korelaciju s dobrobiti, a negativnu povezanost sa stresom, depresijom i anksioznošću (Soysa i Wilcomb, 2015). U posljednje vrijeme sve više radova pokazuje negativnu povezanost između svjesnosti i usamljenosti (Jin i sur., 2020). Postoji značajna povezanost između svjesnosti i povezanosti s prirodom, a u tom kontekstu pse se smatra prirodom. S obzirom na to, ukoliko ljudi žive sami i/ili nisu svjesni, opasnost od usamljenosti sve je veća (Schutte i Malouff, 2018).

Kućni ljubimci mogu povoljno utjecati na svijest na više načina. Primarno, donose živost prirode u dom svojih vlasnika te ih potiču na aktivniju interakciju kroz igru, šetnje ili pružanjem taktičkog zadovoljstva (Oliva i Johnston, 2021). Studije su pokazale da ovakva interakcija s kućnim ljubimcima rezultira poboljšanom sviješću te osjećajem povezanosti s samim sobom i drugima (Jackson-Grossblat i sur., 2016). Vlasništvo nad psima također se povezuje sa smanjenjem osjećaja usamljenosti i socijalne izolacije među odraslima koji žive sami (Hajek i König, 2019). Utvrđeno je da izolacija, posljedično i usamljenost ima utjecaj na ljude svih dobnih skupina jednako. Za vlasnike pasa, ključna prednost je fizička prisutnost, omogućujući im da dodiruju i osjećaju drugo živo biće u svojem domu. Nadalje, vlasnici pasa često razgovaraju sa svojim ljubimcem što pokazano poboljšava koncentraciju i kognitivne sposobnosti te može pružiti potrebnu podršku tijekom samoće (Bennett i sur., 2015). Naposljetku, izolacija tijekom pandemije Covid-19 imala je utjecaj i na same kućne ljubimce. Najčešća posljedica za pse bila je ta da su dobili više druženja i pažnje. Uglavnom, psi su postali sretniji i opušteniji, no također su mogli postati zahtjevniji. Upravo zbog ovakvih promjena nije iznenađujuće da se kod vlasnika pasa pojavila briga za svog ljubimca vezana uz izlazak iz izolacije (Oliva i Johnston, 2021).

4.3. Depresija i anksioznost

Različiti dokazi sugeriraju mogućnost pozitivnog utjecaja interakcije ljudi sa životinjama na ljudsko zdravlje i dobrobit (Beetz i sur., 2011). Nedavna istraživanja sve više ispituju utjecaj pasa na dobrobit studenata, njihovu otpornost i mentalno zdravlje jer upravo ovi čimbenici utječu na uspjeh studenata, kao i na njihovu sposobnost suočavanja s izazovima života izvan kuće, sposobnošću integracije u novo okruženje i performansom tijekom ispitnih situacija.

Svjesni emocija koje proživljavaju, mnogi fakulteti omogućuju svojim studentima programe posjeta životinjama, omogućujući studentima da provedu do 20 minuta u društvu terapijskog psa (Barker i sur., 2016). Rezultati takvih studija pokazali su pozitivne efekte takvih susreta, poput smanjenja osjećaja anksioznosti i negativnog raspoloženja (Crossman i sur., 2015) kao i povećan osjećaj ljubavi i podrške (Dell i sur., 2015). Pokazalo se da šetnja sa psom ima povoljan utjecaj na raspoloženje i dobrobit, omogućujući vlasnicima sudjelovanje u socijalnim interakcijama (Bennett i sur., 2015).

Studenti uglavnom izjavljuju kako im psi u stresnim situacijama često predstavljaju izvor utjehe, prihvaćanja i uklanjanja stresa (Lannon i Harrison, 2015).

4.4. Stres

Stres nije otporan na dob, spol ili socioekonomski status, a sve češće se pojavljuje i u djetinjstvu. Postoji niz potencijalnih mehanizama koji navode razloge zašto fizička prisutnost psa kao kućnog ljubimca može pozitivno utjecati na sposobnost regulacije emocija. Jedna od mogućnosti je iskustvo uvjetovanjem, osobito ako postoje prethodna pozitivna iskustva sa psom (Virues-Ortega i Buela-Casal, 2006). Druga mogućnost je da prisutnost psa smanjuje percepciju prijetnje u okolini i čini da situacija izgleda manje zastrašujućom (Fredrickson, 1998). Kućni ljubimac može poboljšati regulaciju emocija ako ga se doživljava kao pružanje podrške bez osuđivanja (Walsh, 2009). To znači da bi pozitivna interakcija sa psom, poput one s ljudima, mogla pozitivno utjecati na raspoloženje, što bi moglo unaprijediti regulatorne reakcije kroz proširenje pažnje i kreativno razmišljanje o strategijama suočavanja (Fredrickson, 1998). Štoviše, socijalna interakcija, bez obzira na dob, posebice kada postoji fizički kontakt (npr. maženje sa psom), također može imati izravne fiziološke učinke, uključujući smanjenje simpatičkog uzbuđenja (Beetz i sur., 2011) ili smanjenje razine kortizola u reakcijama stresa (Kertes i sur., 2016).

Psi pozitivno utječu na smanjenje stresa u dječjoj dobi i doprinose regulaciji njihovih emocija (Guernsey, 1991). Preadolescenti pokazuju veći stupanj pozitivnih emocija u situacijama stresa kada su u prisustvu svog psa kao i oni koji ostvaruju više fizičkog kontakta sa psom (Kerns i sur., 2018). Također, prednosti interakcije s psima vidljive su i kod studenata tijekom ispitnih razdoblja. Kratke intervencije s psom značajno poboljšavaju njihovo subjektivno raspoloženja, iako ne utječu na objektivno izmjerene parametre (otkucaji srca i krvni tlak) (Odendaal i Lehmann, 2000). Doista, studije sugeriraju da studenti često doživljavaju niže funkcioniranje mentalnog zdravlja i veći stres u usporedbi s osobama svoje dobi koje ne studiraju (Grajfoner i sur., 2017). Uključivanje terapijskih pasa u redovne aktivnosti na fakultetima povećalo je percepciju studenata o vlastitoj dobrobiti i smanjilo njihov psihološki stres (Crump i Derting, 2015). Slične posljedice vidljive su i u odrasloj dobi. Psi mogu zadovoljiti neke od socijalnih i emocionalnih potreba tijekom pojačano stresnih razdoblja (Applebaum i sur., 2021). Imaju li ljudi veću korist od pasjeg umjesto ljudskog društva pitanje je kojemu je posvećeno nekoliko istraživanja. Dell i suradnici (2015) tvrde kako psi često pružaju više ljubavi i podrške nego ljudi. Nasuprot tome, druga istraživanja pokazala su da ljudi pod

stresom imaju jednaku korist od prisutnosti prijateljskog psa ili prijateljskog osobe (Lass-Hennemann i sur., 2014).

5. OSOBINE LIČNOSTI PASA

U odnosu pasa i vlasnika, vlasnici predstavljaju jednu stranu koja svojim dispozicijama ličnosti određuje smjer i dinamiku odnosa. S druge strane nalaze se psi. Iako još uvijek kontradiktorni, nalazi istraživanja pretpostavljaju četiri ili više osobina kojima se može izraziti ličnost pasa. Uočena je stabilnost ličnosti kod pasa što je izuzetno važno pri predviđanju ponašanja, odabiru ljubimaca kao i selekcijskom postupku u različitim područjima (npr. terapija i policija).

5.1. Velike četiri osobine ličnosti pasa

Posljednjih godina istraživači se sve više bave proučavanjem osobina ličnosti kod životinja. Individualne razlike među životinjama mogu se uočiti u njihovu temperamentu i ponašanju (Svartberg, 2007). Ono što još uvijek ostaje nepoznato je broj osobina ličnosti koje se mogu promatrati kod pasa.

U studiji provedenoj na uzorku od 264 pasa identificirane su četiri velike osobine: prijateljski raspoloženi, aktivni, poslušni i emotivni (Wahlgren i Lester, 2003). U navedenoj su studiji osobnosti pasa bile povezane s težinom psa i pasminom (mješanac/čistokrvni). Prvi faktor odražava društvenost i prijateljstvo, a negativno korelira s agresijom. Drugi faktor odražava znatiželju, aktivnost i samostalnost, a treći poslušnost, inteligenciju i zaštitnički stav. Naposljetku, četvrti faktor se odnosi na stidljivost i emocionalnost. Spol nije kolerirao ni s jednim od navedenih faktora. Pokazalo se da su stariji psi manje društveni, a mješanci poslušniji i emotivniji. Veći psi su u prosjeku manje aktivni, poslušniji i društveniji (Wahlgren i Lester, 2003).

Čini se da ljudi donose prosudbe o osobnosti pasa isključivo na temelju gledanja slike ili psa uživo. Kwan i suradnici (2008) pronašli su visoku razinu konsenzusa među ljudima tijekom procjenjivanja faktora osobnosti pasa na temelju gledanja slika. Kao posebno istaknuto svojstvo pasa za ljude predstavlja boja dlake. Postoji trend procjenjivanja svijetlih/žutih pasa kao ugodnijih, savjesnijih i emocionalno stabilnijih u odnosu na tamne/crne pse (Fratkin i Baker, 2013). "Sindrom crnog psa" izraz je nastao kao posljedica manje vjerojatnosti udomljavanja crnih/tamnih pasa nego bijelih/svijetlih. Također, psi s

“klempavim” ušima procjenjivani su znatno više na dimenzijama ugodnosti i emocionalne stabilnosti, a znatno niže u pogledu ekstrovertiranosti uspoređujući ih sa

psima šiljastih ušiju. Moguće je da ljudi asociraju takve pse sa vukovima ili lisicama koje također imaju šiljaste uši, a kao posljedica takve asocijacije javlja se drugačija percepcija tih pasa (Eaves, 2005).

Osim boje krzna i oblika ušiju postoje još neke karakteristike koje bi se trebale uzeti u obzir pri određivanju ličnosti pasa. Na primjer, pokazalo se da na smirenost psa prvenstveno utječe njegova dob, sterilizirani status, broj različitih stručnih tečajeva (npr. poslušnost i agilnost) koje je pas pohađao i dob u kojoj je došao novim vlasnicima (Kubinyi i sur., 2009). Pokazalo se kako su najmanje mirni psi oni mlađi od dvije i pol godine, sterilizirani i nabavljeni nakon prvih 12 tjedana starosti, dok su najmirniji psi bili stariji od šest i pol godina (Podberscek i Serpell, 1997). Na sposobnost treniranja najveći utjecaj ima iskustvo u dresuri, dob psa i razlog posjedovanja psa. Psi koje je najteže obučiti uglavnom ne uspijevaju proći stručnu obuku dok su najспособniji za obuku upravo oni psi koji posjeduju nekoliko položenih certifikata. Društvenost prema svojoj vrsti uglavnom je određena dobi, spolom, obukom, iskustvom i vremenom provedenim zajedno (Bennett i Rohlf, 2007). Naposljetku, mužjaci pokazuju veću druželjubivost prema ženkama nego prema jedinkama istog spola. Čini se kako su najmanje hrabre ženke nabavljene nakon navršene prve godine starosti ili uzgojene od strane vlasnika. Među najhrabrijim psima nalaze se mužjaci, nabavljeni prije dobi od 12 tjedana i mlađi od dvije godine (Kubinyi i sur., 2009).

5.2. Stabilnost osobina ličnosti

Jedan od važnih dijelova postojanja individualnih razlika u ponašanju je stabilnost. Ukoliko su razlike među jedinkama važne, za pretpostaviti je kako postoji određena dosljednost ponašanja reakcije tijekom vremena, jer se pojmovi osobnosti i temperamenta temelje na pretpostavci da su trajne dispozicije važni prediktori ponašanja (Zuckerman 1991). Danas se, zbog svoje praktičnosti, sve više istražuje stabilnost osobina ličnosti pasa. Razlog tomu leži u lakoći rada s psima i mogućnosti poznavanja povijesti psa. Osim navedenog, u obzir se trebaju uzeti i značajne intraindividualne varijacije u ponašanju, nastale tijekom pripitomljavanja, kao odgovor različitim selekcijskim pritiscima (Svartberg, 2007). Noviji dokazi iz različitih pravaca istraživanja pokazuju stabilnost dispozicija ličnosti kod pasa te da je moguće pouzdano opisivati i mjeriti osobnosti istraživačima poznatih pasa (Jones i Gosling, 2005).

Svartberg i Forkman (2002) istraživanjem pokazuju da su individualne razlike u pet specifičnih osobina: razigranost, sklonost potjeri, društvenost, znatiželja/neustrašivost i

agresivnost, kao i osobina višeg reda odvažnost, bile dosljedne tijekom vremena u ponovljenim testovima. Među odraslim psima, kroz vrijeme i izlaganje različitim podražajima, agresivnost se pokazala stabilnom dispozicijom (Netto i Planta, 1997). Međutim, rezultati Weissa i Greenberga (1997) pokazuju da na iskazivanje agresivnog ponašanja mogu više utjecati razlike u podraživanju nego samouvjerenost i neustrašivo ponašanje. Visoka dosljednost ustrašenog i agresivnog ponašanja zabilježena je i među drugim životinjskim vrstama. Ilska i suradnici (2017) pronašli su dokaze koji podupiru postojanje individualnih razlika u dosljednosti kod pasa: neke su jedinke upornije u svom ponašanju od drugih. Također, na testne podražaje koji izazivaju uzbuđenje, brže su se navikavali psi ocijenjeni kao umjereno razdražljivi nego psi ocijenjeni kao nisko ili visoko razdražljivi. Dosljednost između pasa u razigranom, društvenom, strašljivom i istraživačkom ponašanju, kao i u ponašanju povezanom s trčanjem, ukazuje da se ovi dijelovi pasjeg ponašanja izražavaju kroz stabilne sklonosti ili ličnost. Visoka nasljednost može biti razlog visoke dosljednosti ovih osobina (Hayes i Jenkins, 1997). Nadalje, sličnosti između dimenzije odvažnosti u različitim studijama, ukazuju na to da osobine ličnosti kod pasa postoje i prije procesa ukroćivanja ovih životinja (Svartberg i Forkman, 2002).

6. ULOGA PASA

Osim svega onoga što pružaju kao kućni ljubimci, psi čovjeku mogu biti od velike pomoći i u profesionalnom životu. Kao najpoznatije dvije kategorije izdvajaju se terapijski psi vodiči i policijski psi. Za obje kategorije pse se još kao štence podliježe različitim testovima kako bi se prilikom selekcijskog postupka izabrali oni najbolji i najprikladniji. Psi koji uspješno polože sva testiranja dobivaju certifikat. Koliko je čovjeku važna uloga i pomoć pasa svjedoči i činjenica da u raznim zemljama svijeta ukoliko službeni pas bude ozlijeđen ili ubijen, počinitelju se sudi kao da je zločin počinio nad pravnom osobom.

6.1. Psi kao terapijski psi

Intervencije uz pomoć životinja pomažu ljudima u procesu opuštanja i psihološkog oporavka. Najčešće korištene životinje u tu svrhu su upravo psi, a nazivaju se terapijskim

psima. Interakcije sa životinjama koriste se u medicinskim i drugim objektima radi poboljšanja kvalitete

života ljudi (Belshaw i sur., 2015) Zabilježeni su posebni učinci terapije životinjama, a neki od njih su smanjena progresija depresije (Olsen i sur., 2016), stabilizacija krvnog tlaka i povećana motivacija za druženje (Belshaw i sur., 2015) Postoje tri kategorije u koje, prema metodi, možemo podijeliti terapiju sa psom. Prva je terapija uz pomoć životinja, a opisuje se kao vrsta naknadne terapije koju vodi medicinski stručnjak. Druga kategorija je obrazovanje uz pomoć životinja. To su u pravilu aktivnosti koje uključuju životinje u obrazovnim područjima. Posljednja kategorija jest aktivnost potpomognuta životinjama, a uključuje aktivnosti koje nemaju određenu terapijsku svrhu (Olsen i sur., 2016).

Da bi ishod certifikacije bio pozitivan, psi moraju proći kroz test sposobnosti terapijskog psa. Kandidati se ocjenjuju u nekoliko kategorija: nježnost reakcije psa na druge pse, osoba dodiruje tijelo psa, glasni zvukovi i pojava invalidskih kolica te poslušnost naredbi “sjedi” i hodanje uz vlasnika. Ukoliko pas laje, aktivan je u bilo kakvom opasnom ponašanju, mokri ili obavlja nuždu tijekom testa test se odmah zaustavlja (Cavalli i sur., 2018). Za visoku “treniranost i poslušnost”, psi moraju poslušati zapovijedi svog vlasnika da “sjedne” i pravilno prošeta uz nogu vlasnika. Ako su obuka i poslušnost na niskoj razini, terapijska aktivnost ne može se provesti neometano. Osim što terapijski psi moraju biti poslušni naredbama svog rukovatelja, oni im moraju posvetiti stalnu pozornost (Glenk, 2017). Psi ne bi trebali iskazivati znakove agresije ili straha/tjeskobe prema strancima/psima/nepoznatim situacijama. Ukoliko je neki od navedenih faktora visoko izražen, pas nije prikladan kao terapijski pas (Sakurama i sur, 2023). U najgorem slučaju može se dogoditi da pas povrijedi ljude kao obrambeni odgovor tijekom aktivnosti. Za terapijskog psa nužan je temperament koji im omogućuje da ostanu mirni i nježni, nikada ne pokazuju agresivno ponašanje, ostvare suživot s ljudima, prilagode se i prihvate nepoznate situacije i osobe bez straha (Glenk,2017).

6.2. Psi kao policijski, vojni i psi tragači

Vojni radni psi prisutni su u brojnim službama za provođenje zakona i vladinim organizacijama za razne svrhe, uključujući policijske/patrolne dužnosti i otkrivanje eksploziva i narkotika. U svijetu političke klime javlja se sve veća potreba za radnim psima, a posebno onima koji mogu koristiti u individualnoj detekciji kao i hvatanju i otkrivanju opasnih tvari (npr. otrovi i barut). Neki radni psi bolje odrađuju dodijeljene zadatke od drugih (Rooney i sur., 2009). Razlike su uočljive na bihevioralnoj razini.

Bihevioralni razlozi predstavljaju jedan od glavnih razloga

zbog kojih u programima selekcije i obuke policijskih pasa i pasa tragača, više od polovice pasa kandidata bude odbijeno (Maejima i sur., 2007).

Danas se koristi nekoliko metoda za kvantificiranje ponašanja pasa. Neke se metode temelje na ocjenama opaženog ponašanja kao što je praćenje prisutnosti/odsutnosti određenog ponašanja. Istraživači često poznaju testirane životinje, stoga se kao način ocjenjivanja koriste npr. skale od jedan do šest za sva navedena ponašanja (Svartberg, 2007). “Fokus na objekt”, “oštrina”, “ljudski fokus” i “fokus pretraživanja” predstavljaju četiri glavne kategorije kojima se može obuhvatiti veliki udio varijacija u ponašanju među psima. Pasminom, spolom ili testom provedenim u ranoj fazi života psa ne može se predvidjeti ishod certifikacije (Davis, 2002).

7. ZAKLJUČAK

Osobine ličnosti skup su pojedinačnih osobina koje ga čine različitim od ostalih živih bića. Ličnost se kao konstrukt uglavnom povezuje uz čovjeka, ali posljednje desetljeće sve se više istražuje ličnost pasa. Jasno je da i pas i vlasnik svojim osobnostima ulažu u odnos. Dok se kod ljudi spominje velikih pet, istraživači još uvijek nisu sigurni koliko “velikih” se može pripisati psima. Neki navode četiri dispozicije, dok neki navode više. Ljudi određuju ličnost pasa najviše na temelju njegova izgleda. Ono u što je više-manje većina istraživača sigurna jest postojana stabilnost osobina ličnosti u pasa.

Pojam dog people odnosi se na osobe koje se izjašnjavaju kao ljubitelji pasa (kada moraju odabrati između pasa i neke druge životinje). Ljubitelji pasa pokazuju izraženu ekstraverziju, a postoje razlike i između vlasnika različitih pasmina. Pokazalo se da delikventno ponašanje u vlasnika može utjecati na osobnost psa, kao i da će delikventni pojedinci radije izabrati visokorizične pse. Poznavanje pasa i onoga što vlasnici očekuju od novog psa, uvelike bi pomoglo azilima/skloništima/udrugama pri procesu selekcije udomitelja za određenog psa.

Ukoliko je vlasnik zadovoljan svojim psom, tj. ukoliko se njihove osobine ličnosti većim dijelom podudaraju, pas može imati razne učinke na čovjeka. Tako npr. smanjuju vjerojatnost i daljnji razvoj usamljenosti, mogu prepoznati razna medicinska stanja kao što su karcinom, epileptični napadi ili trudnoća. Nadalje, psi sudjeluju u razvoju emocionalne

regulacije u djetinjstvu kao i nošenju sa stresnim situacijama. Osobe koje imaju depresiju ili anksioznost često

u psu vide jedini oslonac. Ovakve informacije ne čude s obzirom da odnos pasa i vlasnika ima zavidnu prošlost, a traje preko nekoliko desetaka tisuća godina.

Današnji pas je prva pripitomljena životinja. Predak mu je vuk s kojim je čovjek bio u suživotu. Osim što je čovjek imao veliku pomoć od novog "ljubimca" i sam vuk imao je koristi od života s ljudima. Uzajamna zaštita i opskrba hranom spasile su ove dvije vrste od izumiranja. Većina današnjih pasa živi neprepoznatljiv život svojim daljnjim precima. Danas se pse smatra članovima obitelji, a većina ljudi se odabire za psa zbog potrebe za društvom. Iako nemaju prvobitne zadatke psi i danas igraju važnu ulogu u životu vlasnika. Osim kućnih ljubimaca i najboljih prijatelja, psi su danas radne kolege policajcima, vojnicima, terapeutima itd. S obzirom da svaki pas ne odrađuje jednako dobro određeni zadatak, potrebna su testiranja i selekcijski postupci kako bi oni najsposobniji obavljali ono u čemu su najbolji.

Iako se područje ličnosti pasa, njihovih vlasnika, utjecaja na čovjekovo raspoloženje i ostalo navedeno u ovome radu istražuje već neko vrijeme i dalje postoje kontradiktorni nalazi u gotovo svakom području. Poznavajući bolje utjecaje pasa na ljude i obratno uvelike se može poboljšati kvaliteta odnosa psa i vlasnika. Poznavanje pasa i njihova utjecaja na čovjeka nadalje otvara mogućnosti razvijanja raznih terapija. Educirajući širu javnost o postojanju ličnosti pasa, njihovom i čovjekovom uzajamnom utjecaju na odnos, kao i svemu što psi za ljude i s njima mogu činiti, moglo bi smanjiti broj luralica i napuštenih pasa.

8. LITERATURA

Alba, B. i Haslam, N. (2015). Dog people and cat people differ on dominance-related traits.

Anthrozoös, 28(1), 37-44.

Albert, A. i Bulcroft, K. (1998). Pets, families, and the life course. *Journal of Marriage and the Family*, 543-552.

Allen, B. L., Engeman, R. M. i Allen, L. R. (2011). Wild dogma II: the role and implications of wild dogma for wild dog management in Australia. *Current Zoology*, 57(6), 737-740.

Applebaum, J. W., Ellison, C., Struckmeyer, L., Zsembik, B. A. i McDonald, S. E. (2021).

The impact of pets on everyday life for older adults during the COVID-19 pandemic.
Frontiers in public health, 9, 652610.

- Aylesworth, A. B., Goodstein, R. C. i Kalra, A. (1999). Effect of archetypal embeds on feelings: An indirect route to affecting attitudes?. *Journal of Advertising*, 28(3), 73-81.
- Banerjee, D. i Rai, M. (2020). Social isolation in Covid-19: The impact of loneliness. *International journal of social psychiatry*, 66(6), 525-527.
- Bao, K. J. i Schreer, G. (2016). Pets and happiness: Examining the association between pet ownership and wellbeing. *Anthrozoös*, 29(2), 283-296.
- Barker, S. B., Barker, R. T., McCain, N. L. i Schubert, C. M. (2016). A randomized cross-over exploratory study of the effect of visiting therapy dogs on college student stress before final exams. *Anthrozoös*, 29(1), 35-46.
- Barnes, J. E., Boat, B. W., Putnam, F. W., Dates, H. F. i Mahlman, A. R. (2006). Ownership of high-risk (“vicious”) dogs as a marker for deviant behaviors: Implications for risk assessment. *Journal of Interpersonal Violence*, 21(12), 1616-1634.
- Bauer, A. i Woodward, L. (2007). People and their pets: A relational perspective on interpersonal complementarity and attachment in companion animal owners. *Society & Animals*, 15(2), 169- 189.
- Beetz, A., Kotrschal, K., Turner, D. C., Hediger, K., Uvnäs-Moberg, K. i Julius, H. (2011). The effect of a real dog, toy dog and friendly person on insecurely attached children during a stressful task: An exploratory study. *Anthrozoös*, 24(4), 349-368.
- Bennett, P. C. i Rohlf, V. I. (2007). Owner-companion dog interactions: Relationships between demographic variables, potentially problematic behaviours, training engagement and shared activities. *Applied Animal Behaviour Science*, 102(1-2), 65-84.
- Bennett, P. C., Trigg, J. L., Godber, T. i Brown, C. (2015). An experience sampling approach to investigating associations between pet presence and indicators of psychological wellbeing and mood in older Australians. *Anthrozoös*, 28(3), 403-420.
- Belshaw, Z., Asher, L., Harvey, N. D. i Dean, R. S. (2015). Quality of life assessment in domestic dogs: An evidence-based rapid review. *The Veterinary Journal*, 206(2), 203-212.
- Burger, J. M. (2014). *Personality*. Cengage Learning.

Cavalli, C., Carballo, F. i Bentosela, M. (2018). Gazing behavior during problem solving tasks in domestic dogs. A critical review. *Dog behavior*, 4(3), 23-44.

- Clark Cline, K. M. (2010). Psychological effects of dog ownership: Role strain, role enhancement, and depression. *The Journal of social psychology, 150*(2), 117-131.
- Club, K. (2013). Kennel Club.
- Crossman, M. K., Kazdin, A. E. i Knudson, K. (2015). Brief unstructured interaction with a dog reduces distress. *Anthrozoös, 28*(4), 649-659.
- Crump, C. i Derting, T. L. (2015). Effects of Pet Therapy on the Psychological and Physiological Stress Levels of First-Year Female Undergraduates. *North American Journal of Psychology, 17*(3).
- Coppinger, R. i Coppinger, L. (2002). Dogs: a new understanding of canine origin, behavior and evolution. *University of Chicago Press*.
- Curb, L. A., Abramson, C. I., Grice, J. W. i Kennison, S. M. (2013). The relationship between personality match and pet satisfaction among dog owners. *Anthrozoös, 26*(3), 395-404.
- Davis, K. D. (2002). *Therapy dogs*. Dogwise publishing.
- Dell, C. A., Chalmers, D., Gillett, J., Rohr, B., Nickel, C., Campbell, L., ... i Brydges, M. (2015). PAWSing student stress: A pilot evaluation study of the St. John Ambulance Therapy Dog Program on three university campuses in Canada. *Canadian Journal of Counselling and Psychotherapy, 49*(4).
- Diener, E., Lucas, R. E. i Oishi, S. (2002). Subjective well-being: The science of happiness and life satisfaction. *Handbook of positive psychology, 2*, 63-73.
- Eaves, J. M. (2005). *The effects of dog and owner personality on pet satisfaction*. The University of Texas at Arlington.
- Edelson, J. i Lester, D. (1983). Personality and pet ownership: A preliminary study. *Psychological Reports*.
- Ensminger, J. (2011). *Police and military dogs: Criminal detection, forensic evidence, and judicial admissibility*. CRC Press.
- Fratkin, J. L. i Baker, S. C. (2013). The role of coat color and ear shape on the perception of personality in dogs. *Anthrozoös, 26*(1), 125-133.

- Frederick, S. i Loewenstein, G. (1999). 16 Hedonic adaptation. *Well-Being. The foundations of Hedonic Psychology*, edited by D. Kahneman, E. Diener, 302-329.
- Fredrickson, B. L. (1998). What good are positive emotions?. *Review of general psychology*, 2(3), 300-319.
- Friedmann, E. i Thomas, S. A. (1995). Pet ownership, social support, and one-year survival after acute myocardial infarction in the Cardiac Arrhythmia Suppression Trial (CAST). *The American journal of cardiology*, 76(17), 1213-1217.
- Gilbey, A. i Tani, K. (2015). Companion animals and loneliness: A systematic review of quantitative studies. *Anthrozoös*, 28(2), 181-197.
- Gilliland, D. I. i Bello, D. C. (2002). Two sides to attitudinal commitment: The effect of calculative and loyalty commitment on enforcement mechanisms in distribution channels. *Journal of the Academy of marketing Science*, 30, 24-43.
- Glenk, L. M. (2017). Current perspectives on therapy dog welfare in animal-assisted interventions. *Animals*, 7(2), 7.
- Gosling, S. D. i Bonnenburg, A. V. (1998). An integrative approach to personality research in anthrozoology: Ratings of six species of pets and their owners. *Anthrozoös*, 11(3), 148-156.
- Gosling, S. D. i Vazire, S. (2002). Are we barking up the right tree? Evaluating a comparative approach to personality. *Journal of Research in Personality*, 36(6), 607-614.
- Gosling, S. D., Sandy, C. J. i Potter, J. (2010). Personalities of self-identified “dog people” and “cat people”. *Anthrozoös*, 23(3), 213-222.
- Grajfoner, D., Harte, E., Potter, L. M. i McGuigan, N. (2017). The effect of dog-assisted intervention on student well-being, mood, and anxiety. *International journal of environmental research and public health*, 14(5), 483.
- Guerney, L. F. (1991). A survey of self-supports and social supports of self-care children. *Elementary School Guidance & Counseling*, 25(4), 243-254.
- Hajek, A. i König, H. H. (2019). The role of optimism, self-esteem, and self-efficacy in

moderating the relation between health comparisons and subjective well-being: Results of a nationally representative longitudinal study among older adults. *British journal of health psychology*, 24(3), 547-570.

- Hayes, J. P. i Jenkins, S. H. (1997). Individual variation in mammals. *Journal of Mammalogy*, 78(2), 274-293.
- Herwijnen, I. R. V., van der Borg, J. A., Naguib, M. i Beerda, B. (2018). Dog ownership satisfaction determinants in the owner-dog relationship and the dog's behaviour. *PLoS one*, 13(9), e0204592.
- Hirschman, E. C. (1994). Consumers and their animal companions. *Journal of consumer research*, 20(4), 616-632.
- Holbrook, M. B. i Woodside, A. G. (2008). Animal companions, consumption experiences, and the marketing of pets: Transcending boundaries in the animal–human distinction. *Journal of Business Research*, 61(5), 377-381.
- Ilska, J., Haskell, M. J., Blott, S. C., Sánchez-Molano, E., Polgar, Z., Lofgren, S. E., ... i Wiener, P. (2017). Genetic characterization of dog personality traits. *Genetics*, 206(2), 1101-1111.
- Jackson-Grossblat, A., Carbonell, N. i Waite, D. (2016). The therapeutic effects upon dog owners who interact with their dogs in a mindful way. *Journal of Humanistic Psychology*, 56(2), 144- 170.
- Jin, J. M., Bai, P., He, W., Wu, F., Liu, X. F., Han, D. M., ... i Yang, J. K. (2020). Gender differences in patients with COVID-19: focus on severity and mortality. *Frontiers in public health*, 152.
- Jones, A. C. i Gosling, S. D. (2005). Temperament and personality in dogs (*Canis familiaris*): A review and evaluation of past research. *Applied Animal Behaviour Science*, 95(1-2), 1-53.
- Kerns, K. A., Stuart-Parrigon, K. L., Coifman, K. G., van Dulmen, M. H. i Koehn, A. (2018). Pet Dogs: Does their presence influence preadolescents' emotional responses to a social stressor?. *Social Development*, 27(1), 34-44.
- Kertes, D. A., Liu, J., Hall, N. J., Hadad, N. A., Wynne, C. D. i Bhatt, S. S. (2017). Effect of pet dogs on children's perceived stress and cortisol stress response. *Social development*, 26(2), 382- 401.
- Kidd, A. H. i Kidds, R. M. (1980). Personality characteristics and preferences in pet ownership.

Psychological Reports, 46(3), 939-949.

- Kubinyi, E., Turcsán, B. i Miklósi, Á. (2009). Dog and owner demographic characteristics and dog personality trait associations. *Behavioural processes*, 81(3), 392-401.
- Kwan, V. S., Gosling, S. D. i John, O. P. (2008). Anthropomorphism as a special case of social perception: A cross-species social relations model analysis of humans and dogs. *Social cognition*, 26(2), 129-142.
- Lampe, R. i Witte, T. H. (2015). Speed of dog adoption: Impact of online photo traits. *Journal of Applied Animal Welfare Science*, 18(4), 343-354.
- Lannon, A. i Harrison, P. (2015). Take a paws: Fostering student wellness with a therapy dog program at your university library. *Public Services Quarterly*, 11(1), 13-22.
- Lass-Hennemann, J., Peyk, P., Streb, M., Holz, E. i Michael, T. (2014). Presence of a dog reduces subjective but not physiological stress responses to an analog trauma. *Frontiers in psychology*, 5, 1010.
- Le Corff, Y. i Toupin, J. (2009). Comparing persistent juvenile delinquents and normative peers with the Five-Factor Model of Personality. *Journal of research in personality*, 43(6), 1105- 1108.
- Ley, R. E., Hamady, M., Lozupone, C., Turnbaugh, P. J., Ramey, R. R., Bircher, J. S., ... i Gordon, J. I. (2008). Evolution of mammals and their gut microbes. *science*, 320(5883), 1647-1651.
- Luo, Y., Hawkey, L. C., Waite, L. J. i Cacioppo, J. T. (2012). Loneliness, health, and mortality in old age: A national longitudinal study. *Social science & medicine*, 74(6), 907-914.
- Maejima, M., Inoue-Murayama, M., Tonosaki, K., Matsuura, N., Kato, S., Saito, Y., ... i Ito, S. I. (2007). Traits and genotypes may predict the successful training of drug detection dogs. *Applied Animal Behaviour Science*, 107(3-4), 287-298.
- Mayer, J. D., Salovey, P. i Caruso, D. (2000). Models of emotional intelligence. *Handbook of intelligence*, 2, 396-420.
- McConnell, A. R., Brown, C. M., Shoda, T. M., Stayton, L. E. i Martin, C. E. (2011). Friends with benefits: on the positive consequences of pet ownership. *Journal of personality and social psychology*, 101(6), 1239.

Miklósi, Á. (2014). *Dog behaviour, evolution, and cognition*. oUp Oxford.

- Mondelli, F., Prato Previde, E., Verga, M., Levi, D., Magistrelli, S. i Valsecchi, P. (2004). The bond that never developed: adoption and relinquishment of dogs in a rescue shelter. *Journal of Applied Animal Welfare Science*, 7(4), 253-266.
- Morey, D. F. (1994). The early evolution of the domestic dog. *American scientist*, 82(4), 336-347.
- Netto, W. J. i Planta, D. J. (1997). Behavioural testing for aggression in the domestic dog. *Applied animal behaviour science*, 52(3-4), 243-263.
- Odendaal, J. S. i Lehmann, S. M. C. (2000). The role of phenylethylamine during positive human- dog interaction. *Acta Veterinaria Brno*, 69(3), 183-188.
- Oliva, J. L. i Johnston, K. L. (2021). Puppy love in the time of Corona: Dog ownership protects against loneliness for those living alone during the COVID-19 lockdown. *International Journal of Social Psychiatry*, 67(3), 232-242.
- Olsen, C., Pedersen, I., Bergland, A., Enders-Slegers, M. J., Patil, G. i Ihlebæk, C. (2016). Effect of animal-assisted interventions on depression, agitation and quality of life in nursing home residents suffering from cognitive impairment or dementia: A cluster randomized controlled trial. *International Journal of Geriatric Psychiatry*, 31(12), 1312-1321.
- Ory, M. G. i Goldberg, E. L. (1983). Pet possession and well-being in elderly women. *Research on Aging*, 5(3), 389-409.
- Palmer, R. i Custance, D. (2008). A counterbalanced version of Ainsworth's Strange Situation Procedure reveals secure-base effects in dog-human relationships. *Applied animal behaviour science*, 109(2-4), 306-319.
- Durning, A. T. (1993). Are we happy yet? How the pursuit of happiness is failing. *The Futurist*, 27(1), 20.
- Perrine, R. M. i Osbourne, H. L. (1998). Personality characteristics of dog and cat persons. *Anthrozoös*, 11(1), 33-40.,
- Phelps, K. A., Miltenberger, R. G., Jens, T. i Wadeson, H. (2008). An investigation of the effects of dog visits on depression, mood, and social interaction in elderly individuals living in a nursing home. *Behavioral Interventions: Theory & Practice in Residential &*

Community- Based Clinical Programs, 23(3), 181-200.

- Podberscek, A. L. i Serpell, J. A. (1997). Environmental influences on the expression of aggressive behaviour in English Cocker Spaniels. *Applied Animal Behaviour Science*, 52(3-4), 215-227.
- Ragatz, L., Fremouw, W., Thomas, T. i McCoy, K. (2009). Vicious dogs: the antisocial behaviors and psychological characteristics of owners. *Journal of Forensic Sciences*, 54(3), 699-703.
- Rooney, N., Gaines, S. i Hiby, E. (2009). A practitioner's guide to working dog welfare. *Journal of Veterinary Behavior*, 4(3), 127-134.
- Sakurama, M., Ito, M., Nakanowataru, Y. i Kooriyama, T. (2023). Selection of Appropriate Dogs to Be Therapy Dogs Using the C-BARQ. *Animals*, 13(5), 834.
- Savishinsky, J. S. (1986). The human impact of a pet therapy program in three geriatric facilities. *Central Issues in Anthropology*, 6(2), 31-41.
- Schenk, A. M., Ragatz, L. L. i Fremouw, W. J. (2012). Vicious dogs part 2: criminal thinking, callousness, and personality styles of their owners. *Journal of forensic sciences*, 57(1), 152- 159.
- Schiffman, L., O'Casey, A., Paladino, A. i Carlson, J. (2013). *Consumer behaviour*. Pearson Higher Education AU.
- Schutte, N. S. i Malouff, J. M. (2018). Mindfulness and connectedness to nature: A meta-analytic investigation. *Personality and Individual Differences*, 127, 10-14.
- Serpell, J. (1995). Early experience and the development of behaviour. *The domestic dog*, 80-102.
- Siegel, J. M., Angulo, F. J., Detels, R., Wesch, J. i Mullen, A. (1999). AIDS diagnosis and depression in the Multicenter AIDS Cohort Study: The ameliorating impact of pet ownership. *AIDS care*, 11(2), 157-170.
- Soysa, C. K. i Wilcomb, C. J. (2015). Mindfulness, self-compassion, self-efficacy, and gender as predictors of depression, anxiety, stress, and well-being. *Mindfulness*, 6, 217-226.
- Svartberg, K. i Forkman, B. (2002). Personality traits in the domestic dog (*Canis familiaris*).

Applied animal behaviour science, 79(2), 133-155.

Svartberg, K. (2007). Individual differences in behaviour—dog personality. *The behavioural biology of dogs*, 182-206.

Tesfom, G. i Birch, N. J. (2013). Does definition of self predict adopter dog breed choice?.

International Review on Public and Nonprofit Marketing, 10, 103-127.

Virués-Ortega, J. i Buela-Casal, G. (2006). Psychophysiological effects of human-animal interaction: Theoretical issues and long-term interaction effects. *The Journal of nervous and mental disease*, 194(1), 52-57.

Wahlgren, K. i Lester, D. (2003). The big four: personality in dogs. *Psychological reports*, 92(3), 828-828.

Walsh, F. (2009). Human-Animal bonds II: The role of pets in family systems and family therapy.

Family process, 48(4), 481-499.

Walters, G. D. (2005). Incremental validity of the Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles as a predictor of continuous and dichotomous measures of recidivism. *Assessment*, 12(1), 19-27.

Wang, C., Pan, R., Wan, X., Tan, Y., Xu, L., McIntyre, R. S., ... i Ho, C. (2020). A longitudinal study on the mental health of general population during the COVID-19 epidemic in China. *Brain, behavior, and immunity*, 87, 40-48.

Weiss, E. i Greenberg, G. (1997). Service dog selection tests: Effectiveness for dogs from animal shelters. *Applied Animal Behaviour Science*, 53(4), 297-308.

Zuckerman, M. (1991). *Psychobiology of personality* (Vol. 10). Cambridge University Press.